

Тема 1: Бухгалтерський облік, його сутність і основи організації

Лекція №1

Тема: Види обліку. Вимірники, які використовуються в обліку. Особливості та задачі бухгалтерського обліку.

План лекції

1. Господарська діяльність. Види господарського обліку.
2. Вимірники, які використовуються в обліку.
3. Оперативний облік.
4. Бухгалтерський облік.
5. Статистичний облік.
6. Задачі бухгалтерського обліку.

Опорний конспект лекції

1. Для забезпечення своїх потреб люди здійснюють господарську діяльність, яка пов'язана з матеріальним виробництвом, торгівлею, виконанням робіт, наданням послуг. Така діяльність потребує управління і контролю, що забезпечується за допомогою обліку.

Господарська діяльність включає такі господарські процеси: постачання (заготівлю), виробництво, реалізацію. Під час постачання підприємство закуповує сировину та інші матеріали, які в процесі виробництва перетворюються в новий продукт. У процесі реалізації він продається, і підприємство отримує кошти для продовження діяльності та накопичення багатства. Облік забезпечує кількісну та якісну інформацію, необхідну для діяльності юридичних та фізичних осіб, які є суб'єктами господарської діяльності. При її здійсненні постійно мають бути наявні господарські засоби, створені за рахунок певних джерел.

Отже, **господарський облік** — це кількісне відображення і якісна характеристика господарської діяльності з метою контролю та управління нею.

З розвитком людського суспільства все більшою ставала необхідність у вимірюванні, реєстрації та систематизації фактів господарської діяльності. Облік поступово став найважливішим інструментом управління. Але щоб раціонально управляти господарською діяльністю потрібно мати інформацію різних видів. В окремих випадках потрібна дуже термінова інформація для вчасного прийняття управлінського рішення; інколи потрібна широка інформація, яка дає можливість встановлювати закономірності в господарських процесах, їх прогнозувати і робити висновки на підставі спостережень за масовими явищами; найчастіше для управління потрібна достатньо точна інформація, яка одержується шляхом документального оформлення фактів господарських процесів. Тому з єдиного обліку почали виділятися окремі його види: оперативний (оперативно-технічний), статистичний, бухгалтерський. Кожний із цих видів обліку має свої завдання, об'єкти, способи одержання та опрацювання інформації.

Господарський облік поділяється на оперативний, бухгалтерський та статистичний.

2. Для кількісного та якісного відображення господарських засобів, їх джерел, господарських процесів використовують такі види вимірників: **натуральні, трудові, грошові.**

Натуральні вимірники дають змогу отримати облікову інформацію в натуральному вираженні, тобто в одиницях ваги, об'єму, площі тощо. Використання натуральних вимірників залежить від особливостей обліковуваних об'єктів. Так, для обліку тварин — голови, для обліку зерна — центнери, для обліку площі — гектари тощо.

Натуральні вимірники показують кількісні та якісні характеристики однорідних предметів. Ці вимірники не узагальнюють. Наприклад, не можна узагальнювати (додавати) кількість відер і кількість холодильників, хоч у цьому випадку застосовано однаковий вимірник — штуки.

Трудові вимірники використовують для визначення кількості затраченої праці в одиницях робочого часу — хвилинах, годинах, днях. За допомогою трудового вимірника вираховують продуктивність праці. Проте він не універсальний і не підлягає узагальненню. Наприклад, за допомогою трудового вимірника не можна показати природні ресурси, інфляційні процеси тощо.

Грошовий вимірник — це одиниця вартості у грошах (гривнях, доларах євро тощо). Це універсальний вимірник. Засоби і господарські операції, виражені у грошовому вимірнику, узагальнюють. Всі підприємства та організації України повинні вести облік у грошовій одиниці України — гривнях та копійках. Наприклад, € 2 кг меду на суму 40 грн і 4 кг сала на суму 60 грн. Можна узагальнити, що продукції є на 100 грн (40 грн + 60 грн).

3. Оперативний облік використовується для спостереження і контролю за окремими операціями з метою керівництва ними в період їх здійснення. За допомогою оперативного обліку можна контролювати виконання умов договорів купівлі-продажу, використання робочого часу, запасів, основних засобів, здійснення розрахунків, випуск і реалізацію продукції тощо.

Особливістю оперативного обліку є **оперативність** отримання інформації, що дає змогу активно управляти господарськими процесами. В оперативному обліку **інформація одержується** із документів, а також з інших джерел (телефонних повідомлень, сигнальних пристосувань, спостережень, комп'ютерів, матеріалів виробничих нарад тощо). В оперативному обліку більше використовують натуральні та трудові вимірники. Грошовий вимірник використовують, коли потрібно щось узагальнювати, та в інших окремих випадках.

Оперативний облік **здійснюють** працівники різних структурних служб управління (виробничий відділ, відділ кадрів, торгово-постачальницькі відділи тощо).

Частина показників оперативного обліку може передаватися до вищих організацій. Наприклад, поточна інформація про хід збирання урожаю зернових культур, випуск продукції використовується в оперативній діяльності підприємства.

4. Бухгалтерський облік — це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Бухгалтерський облік забезпечує суцільну і безперервну реєстрацію всіх господарських операцій конкретного підприємства у грошовому вимірнику на підставі документів. Цим він суттєво відрізняється від оперативного і статистичного обліку, які застосовують метод вибіркового спостереження і контролю.

У бухгалтерському обліку **використовуються всі три види вимірників**: натуральний, трудовий, грошовий. Але особливість тут полягає в тому, що операції, обліковані в натуральних і трудових вимірниках, **обов'язково узагальнюються в грошовому вимірнику**. Отже, в бухгалтерському обліку застосування грошового вимірника є обов'язковим, а інші вимірники використовують за потреби для уточнення і деталізації економічної інформації.

5. Статистичний облік — це планомірне збирання і вивчення масових кількісних та якісних явищ та процесів в суспільстві. Наприклад, інформацію про кількість і якість виробленої продукції, продуктивність праці, зміни рівня інфляції за певний період узагальнюють за регіонами, термінами тощо.

Предметом статистичного обліку є не тільки процеси матеріального виробництва, а й інші явища. Наприклад, перепис населення

У статистичному обліку одночасно або за потреби **використовують усі вимірники** (натуральні, трудові, грошові), що залежить від об'єкта, який вивчається. Статистика **базується** на інформації оперативного-технічного і бухгалтерського обліку, **має власні способи і прийоми обробки** інформації: групування, обчислення середніх та відносних величин, індексів, побудова рядів динаміки тощо.

Частина статистичної інформації може використовуватися всередині підприємства, але основні її користувачі — органи державного управління, громадські організації, бізнес-формування тощо.

Усі три види обліку — оперативний, статистичний і бухгалтерський — тісно взаємопов'язані, доповнюють один одного, становлять єдину систему народногосподарського обліку.

6. Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р. № 996-ХІУ (ст. 3) визначено, що метою ведення бухгалтерського обліку є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Тобто бухгалтерський облік ведуть для одержання економічної інформації про стан засобів і джерел та зміни, що відбуваються при господарській діяльності, з метою управління, контролю, аналізу і планування.

Відповідно до мети **завдання бухгалтерського обліку** такі:

- фіксування первинних даних про господарську діяльність;
- систематизація, обробка і зберігання первинних даних;
- забезпечення необхідною інформацією з метою управління, контролю й аналізу діяльності підприємства.

Тема: Вимоги до бухгалтерського обліку

План:

1. Порівнянність показників обліку з показниками плану.
2. Своєчасність обліку.
3. Точність і об'єктивність.
4. Повнота, ясність і доступність.
5. Економічність і раціональність.

Опорний конспект

1. Для успішного використання показників обліку в управлінні вони мають відповідати певним вимогам. Найважливіші з них: порівнянність показників обліку з показниками плану; своєчасність; точність і об'єктивність; повнота, ясність і доступність; економічність і раціональність.

Порівнянність показників обліку з показниками плану потрібна для здійснення контролю за виконанням планових завдань. Вона ґрунтується на єдності змісту і методів обчислення планової та облікової інформації. При невідповідності цих показників їх неможливо порівнювати і робити правильні висновки щодо виконання плану та причин відхилення від нього. Порівнянність облікових і планових показників є важливою передумовою вдосконалення планування, оскільки, складаючи план на наступний період, враховують результати роботи господарства за звітний період, досягнення і недоліки в його діяльності.

Система показників обліку будується відповідно до показників плану, але разом з тим облікова інформація має бути значно ширшою за планову.

2. Своєчасність обліку має особливе значення за сучасних умов господарювання. Тільки за умови своєчасності облікова інформація може бути використана для дійового контролю за виконанням планових завдань, своєчасного усунення недоліків, виявлення резервів і вжиття заходів щодо подальшого покращення господарської діяльності, підвищення рентабельності та ефективності виробництва.

Відставання в обліку часто призводить до безгосподарності, зловживань, порушення державної дисципліни.

3. Неодмінна умова обліку – точність і об'єктивність його показників. За умов становлення і розвитку ринкової економіки в Україні, її інтеграції в міжнародний економічний простір облік є важливим засобом управління як окремими підприємствами, так і народним господарством в цілому. Проте тільки достовірна інформація про різні сторони діяльності господарства забезпечує практичне значення обліку для оперативного, економічно обґрунтованого керівництва, а також для використання її інвесторами, банками, діловими партнерами та ін.

4. Вимога повноти означає, що облік має охоплювати всі сторони господарської діяльності, забезпечуючи необхідну інформацію для контролю і оперативного управління, але без надмірної деталізації показників.

Господарський облік в умовах ринкової економіки виконує три важливі функції: інформаційну (відображає фактичний стан господарської діяльності), контрольну (забезпечує контроль за виконанням планових завдань, збереженням і раціональним використанням господарських засобів) і управлінську (забезпечує економічною інформацією для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, активного впливу на підвищення ефективності господарської діяльності).

5. Вимога економічності і раціональності обліку означає, що при достатній повноті та своєчасності облік має здійснюватися при мінімальних витратах.